

RAB tagasiside finantseerimisasutustele

Ülevaade teadetest, mille Eesti finantseerimisasutused aastal 2020 RAB-le saatsid, ja nende kasutamisest RAB poolt

2020. aastal sai Rahapesu Andmebüroo (edaspidi RAB) finantseerimisasutustelt kokku **1524** teadet. Finantseerimisasutused on krediitiasutuste järel suurimad teadete esitajad, kelle teated moodustavad **18,4%** kõikidest teadetest. 16 teadet saadeti märkega „kiire“. Finantseerimisasutuste teadete arv on 2019. aastaga võrreldes (1188 teadet) kasvanud ligikaudu sarnases tempos RAB-le esitatud teadete koguarvuga.

Tabel 1. 2020. a RAB-le saadetud teadete jagunemine teataja gruppide kaupa.

Teatajagrupp	Kokku
Krediitiasutused	4594
Finantseerimisasutused	1524
Teise riigi asutused ja isikud	587
Virtuaalvääringu teenus	530
Professionaal (õigus, audit, jne)	307
Riigiasutused	284
Ei ole kohustatud subjekt	252
Hasartmängukorraldajad	118
Muud eraõiguslikud ettevõtjad	94
KOKKU	8290

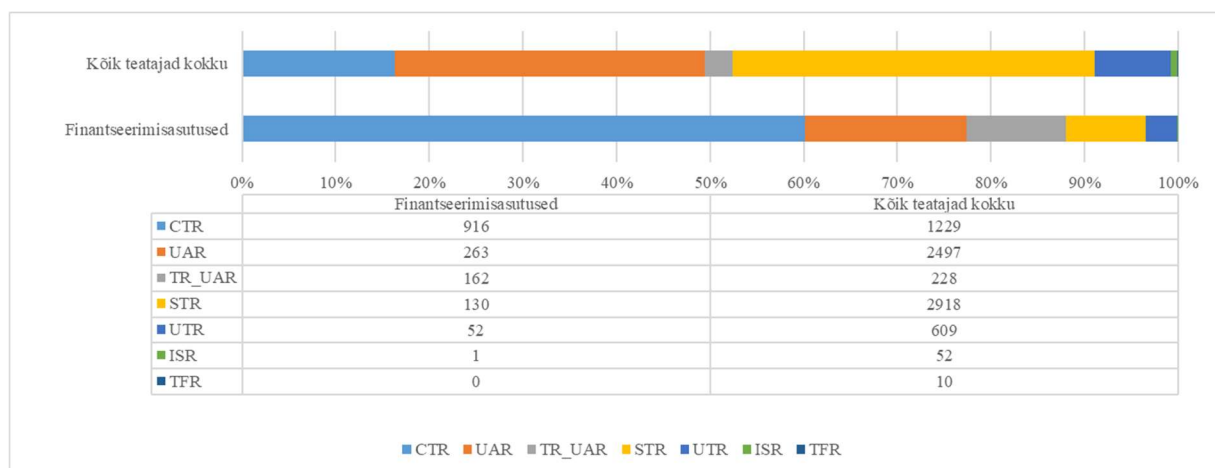
Sagedasim finantseerimisasutuste teatega seotud tegevusala on rahasiire, millest omakorda moodustavad suurima osa sularahateated (CTR). Võrreldes 2019. aastaga, esitati rahasiirde tegevusalaga teateid 2020. aastal oluliselt rohkem, teiste tegevusalade teadete arv on püsinud valdavalt stabiilsena. Kindlustusseltsid 2020. aastal ühtegi teadet ei saanud, kuid lisandusid mittesularahaliste maksevahendite ja e-raha asutuste tegevusalade teated.

Tabel 2. 2020. aastal finantseerimisasutuste poolt RABile saadetud teadete jagunemine teatega seotud tegevusala ja kahtluse liikide kaupa.

Teatega seotud tegevusala	CTR	STR	UAR	UTR	TR_UAR	ISR	Kokku
Rahasiire	858	42	223	19	154		1295
Laenuhingud		31	3	6			40
Maksevahendus	3	27	6		2		38
Investeeringu- ja väärtpaberitehingud		6	24	5			35
Valuutavahetus	7	20		2			29
Liisingutehingud			1			1	2
Mittesularahaliste maksevahendite (elektrooniliste, reisisekkide, vekslite jms) väljastamine ja haldamine		1					1
E-raha asutus		1					1

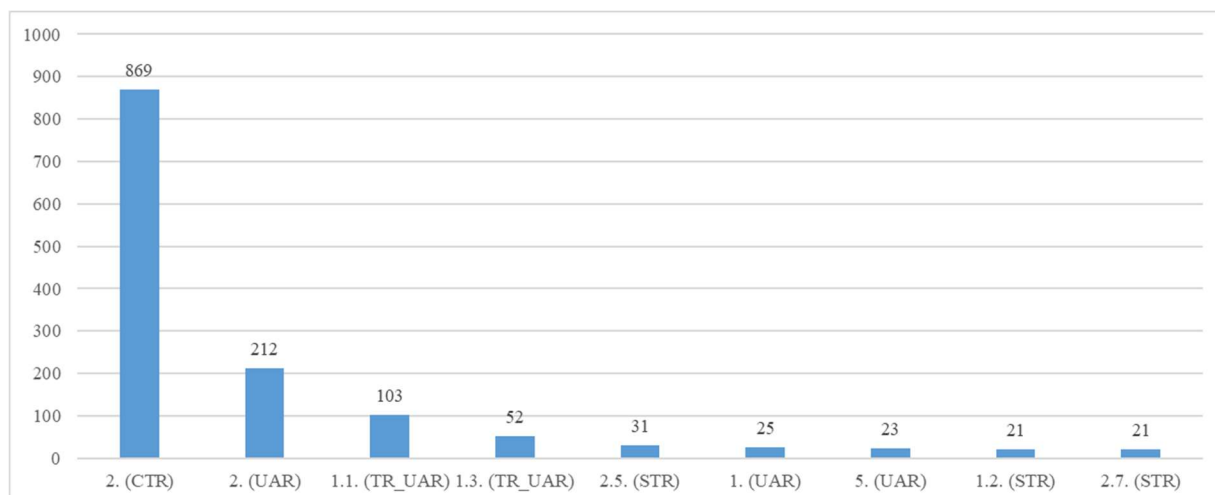
Muu klassifitseerimata	48	2	6	20	6		83
Kokku	916	130	263	52	162	1	1524

Finantseerimisasutused saavad olulise osa kõikidest RAB-le esitatud sularahateadetest (75%). Võrreldes varasema aastaga saatsid finantseerimisasutused 2020. aastal mõnevõrra vähem rahapesukahtlusega teateid: kahtlase tehingu teateid (STR) saadeti 130, ebahariliku tegevuse teateid (UAR) 263 ning ebahariliku tehingu teateid (UTR) 52, ehk kokku 445 teadet (2019. aastal 488). Finantseerimisasutused saavad ka märkimisväärse osa kõikidest terrorismi riskiriigi seostega ebahariliku tegevuse teadetest (nn TR_UAR), kokku 162, mis moodustas 71% kõigist sellistest RAB-le saadetud teadetest. Samuti laekus finantseerimisasutustelt üks rahvusvahelise sanktsiooni kahtlusega teadete (ISR).

Joonis 1. Finantseerimisasutuste ja kõikide teatajate poolt RAB-le 2020. a saadetud teadete jagunemine teate liigi kaupa.

Finantseerimisasutused märkisid kõige sagedamini teate saatmise põhjuseks indikaatori 2. (CTR): sularahatehing üle 32 000 euro väärtuses mitme omavahel seotud maksena kuni üheaastase perioodi jooksul. Sageduselt järgnevad teatamise põhjustena ebaharilikud sularahatehingud, mis ei ole seotud isiku tavapärase majandustegevusega (2. UAR), et tehingus osalev füüsiline isik on sündinud või omab elukohta riskiriigis (1.1. ja 1.3. TR_UAR), või et isik ei esita tehingu kohta hooldusmeetmete täitmiseks vajalikus ulatuses selgitusi või dokumente või esitatu ei ole usutav.

Joonis 2. Finantseerimisasutuse poolt RAB-le 2020. a saadetud teadete enam levinud indikaatorid

- 2. (CTR) Sularahatehing üle 32 000 euro väärtuses mitme omavahel seotud maksena kuni üheaastase perioodi jooksul
- 2. (UAR) Ebaharilikud sularahatehingud, mis ei ole seotud isiku tavapärase majandustegevusega
- 1.1. (TR_UAR) Tehingus osalev füüsiline isik on sündinud riskiriigis
- 1.3. (TR_UAR) Tehingus osalev füüsiline isik omab elukohta riskiriigis
- 2.5. (STR) Isik ei esita tehingu kohta hoolsusmeetmete täitmiseks vajalikus ulatuses selgitusi või dokumente või esitatu ei ole usutav (RahaPTS § 42 lg 1 juhutehing ning § 43 lg 1 kliendisuhetes oleva isiku tehing)
- 1. (UAR) Isiku ebaharilik käitumine
- 5. (UAR) Ebaharilikud tehingud kontrol
- 1.2. (STR) Kahtlus isiku poolt esitatud andmete tõele vastavuses
- 2.7. (STR) Kahtlus, et tehingu objektiks olev vara on pettuse objekt või seda kasutatakse rahapesuks (eksiteele viidud isiku tehingud)

Finantseerimisasutuste teated on suures enamuses ajakohased. Finantseerimisasutuste teadete oluline roll RAB analüüsi vaates, saadetud teadetest suunati põhjalikumasse analüüsi **871** ehk 57% teadetest. Siinkohal on oluline rõhutada, et ka süvaanalüüsi mittesuunduvad teated on olulised, kuna sageli ilmneb nende olulisus pikema perioodi jooksul ning neid kasutatakse sektoris esinevate tüpoloogiate ja trendide strateegiliste analüüside koostamisel.

Eesti uurimisasutustele edastatud materjalides kasutati **702** 2020. aastal esitatud finantseerimisasutuse teates sisaldunud infot. XBD-de (*cross-border dissemination*) ehk piiriülese levitamise kaudu jagas RAB välisriikidega 2 teate infot.

Finantseerimisasutuste teadete kvaliteet ja soovitused tulevikuks

Finantseerimisasutuste rahapesu tõkestamise pool on üldiselt nõrk, seda eriti **makseasutuste** puhul: RAB-le saadetakse teateid juba toimunud tehingutest ega tegeleta kahtlaste tehingute ärahoidmisega. Hoolsusmeetmete rakendamine on selgelt ebapiisav, eriti paistab silma, et teenusepakkujad ei küsi klientidelt vara päritolu kohta, mis, tuletame meelde, on kohustuslik ka ärisuhte väliselt ehk juhuti tehtud tehingute puhul. Teadetest nähtub, et sageli piirduakse pelgalt isikusamasuse tuvastamisega ning ka suuremate klientide pikemalt väldanud tegevuse osas pole tehtud sisulist analüüsi. Samuti on üldine teatamisaktiivsus makseasutuste seas ebapiisav, seda nii teatajate arvu kui ka mõne suurema turuosalise teadete vähesuse tõttu.

Valuutavahendajaid on 2020. aasta lõpu seisuga turul ligi 40, kuid teateid on esitanud neist vaid 3. Teatamisaktiivsus on pea olematu ka **fondivalitsejate** (sh tegevusloata fondivalitsejate) seas. **Investeerimisühingute** seast paistavad aktiivsusega positiivselt silma kaks ettevõtet, kuid sellega teatajate arv piirdub. Kõige mitmekesisem on tarbijakrediiti ehk **laenu- ja liisingutehinguid** pakkuvate teatajate nimistu, kellelt sageli laekub ka sisukat teavet.

Teadete esitamisel soovitame suuremat tähelepanu pöörata teatega seotud tegevusala korrektsele määramisele. Kuivõrd veebivormi teel teatamisel on tegemist väljaga, mis teatajate vaates salvestub, peaksid mitut eri teenust pakkuvad teatajad sellele hoolikamalt tähelepanu pöörama. Muid märkimist vääri vaid vormilisi vigu finantseerimisasutuste teadetes ei esinenud.

Tulenevalt sellest, et finantseerimisasutuste sektorist tuli 2020. aastal RAB-le vaid üks ISR-tüüpi teade, kordab RAB oma eelmise aasta soovitusi osutada suuremat tähelepanu rahvusvaheliste sanktsioonide seirele. Terrorismi rahastamise tõkestamise vallas tähendab see olemasoleva sõelumissüsteemi tugevdamist¹. Praegu saabub RAB-le finantseerimisasutustest keskmise näitajana küll rohkesti terrorismi rahastamise riskiriigi seosega teateid (TF_UAR), kuid need teated pärinevad üksikutelt

¹ Soovitame lähtuda Wolfsberg Groupi juhendist sanktsioonide sõelumiskontrolli kohta (<https://www.wolfsberg-principles.com/sites/default/files/wb/pdfs/Wolfsberg%20Guidance%20on%20Sanctions%20Screening.pdf>)

makseteenuse osutajatelt. Selle tõttu soovime kõigil finantseerimisasutustel tugevdada ärisuhete seiret riskiriikide seoste ja radikaliseerumise tunnuste aspektist.

RAB ootus finantseerimisasutustele on ka varasemast põhjalikum ja riskipõhisem seire massihävitusrelvade leviku tõkestamise eesmärgil. Massihävitusrelvade ja kahesuguse kasutusega kauba temaatika on kohustatud isikute teadlikkuse tõstmisel rahapesu ja terrorismi rahastamise ohtude kõrval seni suhteliselt tagaplaanile jäänud. Massihävitusrelvade leviku või selle rahastamise oht Eesti finantssektoris seisneb eelkõige vahendustehingutes, kus kaup ei liigu läbi Eesti, aga finantseerimisasutusi kasutatakse maksete teostamiseks või toimub finantseerimine siinsete isikute poolt².

Soovime pöörata tähelepanu sellistele vahendustehingutele, kus kaup ei liigu läbi Eesti, ka kaubanduspõhise rahapesu³ aspektist, seda eriti kaubavahetuse teatud suundade (Hiina, Türgi, SRÜ riigid) ja kaubaliikide (metallikaubandus, sh metallitooted ja vanametall; sõidukid ja varuosad; külmutatud kalatooted; puu- ja juurviljad) puhul. Lisaks juhime tähelepanu, et sarnaselt kaubanduspõhisele rahapesule on üha levinum ka nn teenusepõhine rahapesu, kus ärakasutamise mõttes haavatavamad on konsultatsioonisektor ja uued tehnoloogiaettevõtted.

RABi järelevalve tähelepanekud

2020. aastal sektori turuosaliste üle tehtud RSanSi järelevalvekontrollide käigus tuvastas RAB puudusi RSanS § 21 lg 1 ja § 22 nõuete täitmisel.

Soovime pöörata tähelepanu, et RSanS § 21 lg 1 nimetatud kohustuse täitmiseks peab ettevõtte tegevus olema korraldatud piisava hoolsusega, et tuvastada riskantsemad kliendid, kes võivad rikkuda või vältida sanktsioone. Ettevõtte tegevus peab olema korraldatud selliselt, et ta suudab toodud kohustuse täitmiseks leida oma klientide hulgast finantssanktsioonide kahtlusega subjektid, neid kontrollida ning vajadusel võtta meetmed selliselt, et rahvusvahelist finantssanktsiooni ei rikuta. See eeldab kliendibaasi regulaarset kontrollimist.

Juhime ka tähelepanu, et RSanS § 22 nimetatud nõue kohustab erikohustustega isikut koguma ja säilitama RSanS § 21 lõikes 1 nimetatud kontrolli kohta käivaid ja RSanS § 21 lõikes 2 nimetatud hoolsusmeetmete täitmisel kogutud andmeid viie aasta jooksul viisil, mis võimaldab ammendavalt ja viivitamata vastata RAB-i päringutele.

---

² Tegevuspõhiste finantssanktsioonide rakendamisest lähemalt: Wolfsberg Group „Trade Finance Principles“ (<https://www.wolfsberg-principles.com/sites/default/files/wb/Trade%20Finance%20Principles%202019.pdf>)

³ FATF – Egmont Group (2020), Trade-based Money Laundering: Trends and Developments, FATF, Paris, France, www.fatf-gafi.org/publications/methodandtrends/documents/trade-based-money-laundering-trends-anddevelopments.html